

Katsauksia

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen¹ & Sirpa Tani

Hengailun maantiede

Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana

Arjen tutkiminen on yleistynyt 2000-luvun kuluessa monilla tieteenaloilla, kuten estetiikassa (Light & Smith 2005; Mandoki 2007; Saito 2008), maantieteessä (Jackson 2000; Holloway & Hubbard 2001) sekä yhteiskuntatieteiden piirissä (Highmore 2002; Inglis 2005). Maantieteessä kiinnostuksen taustalla on ollut 1990-luvulla tapahtunut kulttuurinen käänne, joka tuotti alkuvaiheessaan runsaasti representaatioihin liittyviä tutkimuksia. Myöhemmin mielenkiinto on kohdistunut sosiaalisen tilan tutkimiseen. Materiaalinen maailma, ihmisten arkielämä, sen tilallisuus sekä tunteiden merkitys ovat tulleet tutkimuksissa vahvasti esiin (Philo 2000; Anderson & Smith 2001; Davidson & Milligan 2004; Davidson, Bondi & Smith 2005).

Samaan aikaan arjen maantieteen yleistymisen kanssa – ja osin siihen liittyen – lapsuuden ja nuoruuden maantieteellinen tutkiminen on tullut entistä suosittumaksi (Skelton & Valentine 1998; Holloway & Valentine 2000; Aitken 2001; Robertson & Williams 2004; Valentine 2004; Suomessa esim. Kaivola & Rikkinen 2003). Lapsuuden ja nuoruuden rajan määrittely on todettu vaikeaksi ja eri kirjoittajat käyttävätkin näitä termejä vaihtelevasti (vrt. Weller 2006). Monet tekevät kuitenkin eron lasten ja nuorten välille, jolloin nuorilla tarkoitetaan useimmiten teini-ikäisiä. Tässä katsauksessa analysoimme erityisesti nuorten kaupunkitilan käyttöä, mutta tukeudumme monin paikoin myös lapsuuden maantieteeseen liittyvään kirjallisuuteen.

Lähestymme nuorten arkiympäristöjen tutkimista esittelemällä käsitteitä, jotka auttavat tilan

käytön hahmottamisessa. Tarkastelemme tekemisen ja olemisen tiloja sekä hengailun maantiedettä teoreettisen kirjallisuuden ja käytännön esimerkkien kautta. Pyrimme hahmottamaan niitä prosesseja, joita sisältyy nuorten oleskeluun julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Olemme kiinnostuneita tavoista, joilla nuoret ottavat tilan omakseen ja usein kyseenalaistavat aikuisten tapaa arvottaa toivottua ympäristön käyttöä. Kysymme, miten hengailu tulee mahdolliseksi kaupunkitilassa ja toisaalta miten sitä rajoitetaan. Uskomme, että hengailun maantieteen ja sitä jäsentävien käsitteiden avulla nuorten ja tilan monimutkaiset vuorovaikutussuhteet voidaan tehdä entistä paremmin näkyviksi.

Tekemisen tilat ja ohjelmoitu arki

Nuorten elämää voidaan tarkastella erilaisten toimintaympäristöjen, kuten perheen, koulun, harrastusten sekä muun vapaa-ajan vieton kautta. Keskitymme tässä vapaa-ajan ympäristöihin, joita jäsenämme tekemisen ja olemisen tilan käsitteiden avulla (Philo 2003; Thomson & Philo 2004). Tekemisen ja olemisen tilat eivät ole toisiaan poisulkevia, vaan kyse on tilojen suunnitellun käytön ja sosiaalisen sallivuuden dynamiikasta.

Tekemisen tilat (spaces of doing) ovat tiettyyn tarkoitukseen suunniteltuja ympäristöjä, joissa toimitaan usein auktoriteetin tai instituution valvonnan alla. Nuorten elämässä tällaisia ovat muun muassa koulut ja erilaiset harrastuspaikat. Tekemisen tilat ovat olleet erityisen huomion kohteina aktiivista osallistumista tukevissa kehittämis- ja tutkimus-

projekteissa. Useissa tutkimuksissa on todettu, kuinka lasten ja nuorten osallistuminen oman lähiympäristönsä suunnitteluun voi lisätä heidän osallisuuden kokemuksiin ja parhaimmissa tapauksissa saada aikaan voimaantumisen ja valtautumisen tunteita (Francis & Lorenzo 2006; Horrelli 2006; Koskinen 2007). Projekteihin sisältyy kuitenkin monia ongelmia: esimerkiksi tehtyjen suunnitelmien ja käytännön toteutuksen välillä voi olla useiden vuosien viive, minkä vuoksi nuorten on vaikea nähdä oman toimintansa vaikuttavuutta (esim. Tisdall & Davis 2004; Koskinen 2009).

Tekemisen tilat jäsentävät suurta osaa nuorten ja lasten arjesta. Useissa länsimaissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Australiassa, Italiassa ja Alankomaissa, lasten ja nuorten omaehtoinen liikkuminen lähiympäristössä on vähentynyt, mikä liittyy toisaalta harrastusten suureen määrään ja sitä kautta aikataulutettuun arkeen, toisaalta aikuisten lisääntyneeseen valvontaan (Matthews *et al.* 2000; O'Brien *et al.* 2000; Karsten 2005; Karsten & van Vliet 2006; Rissotto & Giuliani 2006; Woolley 2006; Prezza 2007). Sama kehityssuunta on havaittavissa myös Suomessa, mutta kansainvälisesti vertailtuna tilanne on meillä vielä suhteellisen hyvä (Kyttä 2003; 2006). On todettu, kuinka liikkumisen vapauden vähentyessä arjen kaupunki on muuttumassa monille pienille lapsille näkyväksi, jota voidaan havainnoida kodin tai auton ikkunasta tai pitäen tiukasti kiinni vanhemman kädestä, turvassa ja kontrollin alla (Prezza 2007). Tällaisessa tilanteessa lapsuus muuttuu helposti speaktaakkeliksi, jossa aikuisten järjestämät aikataulut ja ohjelmat, jatkuva suorittaminen ja itsenäisen liikkumisen rajoittaminen korostuvat (vrt. Katz 2008). Nuorten elämässä samankaltainen kehitys ilmenee erityisesti silloin, kun koulun ulkopuolinen aika jäsentyy aikatauluihin sidottujen harrastusten kautta.

Olemisen tilat ja hengailun maantiede

Lapset ja nuoret kaipaavat aikaa olemiseen ilman aikatauluja sekä tiloja, joissa he voivat tavata kavereitaan (Tuononen 2008). Ajanvietto ilman erityistä tekemistä tarjoaa hetkellisen vapauden aikuisten kontrollista, kehittää lasten ja nuorten identiteettiä sekä luo heille mahdollisuuksia itsenäiseen tilan haltuunottoon (Aitken 2001: 16; Valentine 2004: 84). Perheen, koulun ja harrastusten lisäksi nuorten elämässä voidaankin erottaa niin sanottu neljäs toimintatila, johon kuuluvat sellaiset toimintaympäristöt ja olemisen tavat, joihin aikuisilla ohjaajina tai kasvattajina ei ole pääsyä

(Harinen *et al.* 2006; Salasuo 2007).

Olemisen tilat (*spaces of being*) tarkoittavat ympäristöjä, joita jäsentää sosiaalinen ajanvietto muiden kanssa. Esimerkiksi kauppakeskukset, lähiöiden ostoskeskukset, asemien tienoot, torit sekä kadut muodostuvat usein nuorten olemisen tiloiksi. Nämä tilat saattavat aikuisten mielestä vaikuttaa epäkiinnostavilta, mutta nuorille ne voivat ovat täynnä mahdollisuuksia yhdessäoloon kavereiden kanssa. Olemisen tilat ilmentävät joutilaisuutta sekä omaehtoista tilan haltuunottoa (Thomson & Philo 2004: 112–114; Suomela 2005). Ne eivät useinkaan herätä voimakkaita tunnereaktioita, mutta niissä vietetään paljon aikaa ja niihin haekudutaan mielellään. Näkemyksemme mukaan tällaisten ympäristöjen tutkiminen voi olla avain nuorten sosiaalisten tilojen tutkimiseen.

Hengailun maantiede liittyy erityisesti nuorten olemisen tiloihin. Hengailulla tarkoitamme nuorten sosiaalista yhdessäoloa ilman suunniteltua tekemistä ja heidän tapaansa ottaa tila haltuun *olemalla* (Pyyry 2005; Mäntykoski 2008). Sosiaalinen tila ja sen muotoutumiseen vaikuttavat prosessit ovat hengailun maantieteen ytimessä. Hengailuun sopivia ympäristöjä voivat toisaalta olla helposti saavutettavat ja näkyvät paikat, toisaalta syrjässä olevat paikat, joissa korostuvat erilaiset sosiaalisen vuorovaikutuksen pyrkimykset. Näitä ympäristöjä voidaan kuvata vuorovaikutuksen ja vetäytymisen paikoiksi (Lieberg 1995) tai käsiteparilla *on stage* ja *backstage* (Matthews *et al.* 2000). Nämä käsitteet tuovat hyvin esiin nuorten julkisen tilan käyttöön sisältyvän kahtalaisen pyrkimyksen: hengailuun liittyy toisaalta näytteillä olo muiden nuorten katseiden kohteena, toisaalta pyrkimys vallata omaa tilaa, johon aikuisten kontrolli ei yllä.

Hengailu edellyttää ympäristöltä tiettyä sallivuutta – sitä, että nuorten läsnäoloa suvaitaan. Se, miten nuorten vapaa-ajanviettoon suhtaudutaan julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, tuo esiin kysymyksen tiukoista ja väljistä tiloista. Toisin sanoen kyse on sosiaalisen tilan rakentumisen dynamiikasta ja hyväksytyistä käyttäytymiskoodeista. *Tiukat tilat* (*tight space*; Franck & Stevens 2007; myös Ameel & Tani 2007) tarkoittavat ympäristöjä, joilla on etukäteen suunniteltu käyttötarkoitus ja joissa ei suvaita muita, vaihtoehtoisia toimintoja. Tämä tarkoittaa sitä, että jalkakäytäviä käytetään yksinomaan kävelyyn, pyöräiteitä pyöräilyyn, kauppakeskuksia shoppailuun ja portaiden kaiteita tuen hakemiseen. Myös monet harrastuspaikat ovat esimerkkejä tiukoista tiloista.

Nuoret haastavat hengailullaan julkisen ja puolijulkisen tilan yleisesti hyväksytyjä käyttäytymis-

koodeja käyttämällä tilaa vastoin sen suunniteltua tarkoitusta. Kauppakeskuksista on tullut monille nuorille suosittuja kokoontumispaikkoja, joissa päätarkoituksena on ajanvietto ja toisten tapaaminen, ei kuluttaminen. Skeittaajat puolestaan käyttävät julkista tilaa, esimerkiksi portaiden kaiteita, luovasti lautailuun. Jos näitä vaihtoehtoisia tilan käyttötapoja suvaitaan, tiukka tila muuttuu *väljäk-si tilaksi* (*loose space*; Franck & Stevens 2007). Tilojen väljentyminen tekee arkiympäristöstä entistä elävämmän ja mahdollistaa erilaisten ihmisten välisiä kohtaamisia (Ameel & Tani 2007). Väljät tilat parantavat nuorten mahdollisuuksia toimia julkisessa tilassa yhteiskunnan aktiivisina jäseninä silloinkin, kun he eivät suorita, vaan oleskelevat ystäviensä kanssa.

Hengailua kieltojen kaupungissa

Kaupungeissa asuvat nuoret kokoontuvat usein viettämään aikaa ydinkeskustoihin, julkiseen tai puolijulkiseen kaupunkitilaan. Viime vuosina länsimaissa on puhuttu paljon julkisen tilan kutistumisesta (esim. Mitchell 2003; Valentine 2004; Low 2006; Mitchell & Staeheli 2006). Tällä tarkoitetaan ilmiötä, jossa kaupunkikeskustoja määrittävät jonkun omistuksessa olevat liiketilat, sisäpihat, katetut torit ja kauppakeskukset. Julkinen tila muuttuu puolijulkiseksi ja samalla sen kontrollointia lisätään. Keskustasta tulee entistä tiukempi tila, jonka sosiaalinen sallivuus vähenee. Erityisesti nuoret joutuvat usein tiukentuneen tilapolitiikan uhreiksi (Valentine 2004: 95, 101). Hengaileva nuoriso tuntuu arkipuheessa olevan muun muassa vartiointiliikkeiden, kauppiaiden ja monien tavallisten kaupunkilaisten silmätikkuna.

Kauppakeskukset ovat kulutuksen tiloja, joihin kaikki ovat periaatteessa tervetulleita, mutta joissa ei-kuluttavat kansalaiset leimataan kuitenkin helposti ongelmallisiksi. Usein nuorten oikeutus oleilla näissä paikoissa kyseenalaistetaan (Matthews *et al.* 2000; Valentine 2004; Kuusisto-Arponen 2008). Matthews *et al.* (2000: 291) ovat raportoineet nuorten tilankäytön strategioista kauppakeskuksissa. Heidän mukaansa suuri osa nuorista siirtyi paikasta toiseen kauppakeskuksen sisällä sen jälkeen, kun vartijat olivat tulleet ajamaan heitä pois. Monet nuorista palasivat hetken kuluttua uudelleen alkuperäiseen hengailupaikkaansa. Vastaavanlainen kissa ja hiiri -leikki on havaittavissa esimerkiksi Helsingin ydinkeskustassa sijaitsevassa Kampin kauppakeskuksessa, jota on kutsuttu Suomen vilkkaimmaksi nuorisotaloksi (Tiainen 2008). Häätöryityksillään vartijat ylläpi-

tävät sosiaalista kontrollia tietyssä tiukasti määritellyssä tilassa. Nuoret vastaavat tähän taktiikkaan vaatimalla tilaa itselleen palaamalla kerta toisensa jälkeen kauppakeskukseen oleilemaan. Tällä keuhollisella tilan haltuunotolla nuoret ilmaisevat oman tahtonsa ja oikeutuksensa puolijulkiseen kaupunkitilaan. Noidankehä on valmis. Kissa ja hiiri -asetelma johtaa tilanteeseen, jossa tilan sosiaalinen joustavuus ja sallivuus kapenevat entisestään, eikä mahdollisuutta väljään yhteiseen tilaan ole.

Liiketilojen omistajat ovat ottaneet käyttöönsä myös muita keinoja hengailevan nuorison häätämiseksi kaupunkien ydinkeskustoista. Tampereella sijaitseva Koskikeskus on hätistellyt kauppakeskuksen ulkopuolelle kokoontuvia nuoria soittamalla kaiuttimista klassista musiikkia. Välillä soittamisesta luovuttiin, mutta nuoret ottivat tämän suojaan tilan pian uudestaan haltuunsa, ja musiikki kaikuu jälleen kosken puoleisella sisääntulolla (Sahramäki 2005). Musiikillista ulossulkemista on harjoitettu myös Lohjalla, jossa puistossa soi kirkkomusiikki (Kakkuri 2006). Isossa-Britanniasa keinot ovat vielä ilkeämpiä. Nuorisoa hätistellään kauppojen edestä ja muista ei-toivotuista kokoontumispaikoista ultraäänikarkoittimen avulla (Miettinen 2008). Mosquito-laite kuulostaa hytyn ininältä. Toimintaidea perustuu korkeisiin ääniin, joita valmistajan mukaan 25-vuotiaat eivät enää kuule. Tästä syystä laite on erityisen tehokas häätämään nuorisoa (Mosquito 2008). Suomessa ”moskiittohäätöä” ei liene käytetty, vaikka laitetta on myyty moniin muihin Euroopan maihin ja Yhdysvaltoihin.

Edelliset esimerkit kuvaavat tilanteita, joissa nuorten oleskelua kaupunkitilassa pyritään rajoittamaan ja valvomaan. Heidän tapansa oleskella tiloissa, jotka on suunniteltu esimerkiksi kuluttamiseen, herättää osassa aikuisväestöä negatiivisia tunteita. Valentine (2004: 85) mukaan nuorten epätoivottu oleskelu on vastarintaa aikuisten valankäyttöä kohtaan. Ajanvietto kauppakeskuksessa tai kaupungin ulkotiloissa asettaa nuoret helposti valvonnan kohteeksi, mutta samalla he muodostavat omaa sosiaalista tilaansa ja rakentavat omaa identiteettiään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Matthews *et al.* 2000: 288; Valentine 2004: 84).

Skeittaus väljien tilojen luojana

Kieltojen kaupungin rinnalla julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa hengailevat nuoret saavat toisinaan myös myönteistä palautetta, tai ainakin heidän läsnäoloaan siedetään. Nuorten oleilu voikin vähi-

tellen muuttaa kaupunkitilaa moniarvoisemmaksi ja väljemmäksi erilaisille olemisen ja tekemisen tavoille.

Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, kuinka rullalautailu aiheuttaa helposti konflikteja skeittaajien ja muiden julkisen tilan käyttäjien välillä (Flusty 2000; Borden 2001; Woolley & Johns 2001; Stevens 2007). Suomessakin on oltu huolestuneita lautailijoiden aiheuttamista vaaratilanteista ja melusta. Toisin paikoin skeittausta on pyritty rajoittamaan asentamalla fyysisiä esteitä suosittuihin skeittauskohteisiin eli ”spotteihin”. Skeittaajien suhtautuminen esteiden ilmaantumiseen on ollut kahtalaista: osa on luopunut suosiolla kyseisestä paikasta, mutta osa on päättänyt poistaa esteet.

Suomessa suhtautuminen skeittaamiseen on yleisesti ottaen ollut myönteisempää kuin Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Skeittausta on hyvin suosittua erityisesti kaupunkilaisten poikien ja nuorten miesten parissa. Vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen mukaan jopa viidennes 10–14-vuotiaista pojista ja kuusi prosenttia 15–24-vuotiaista pojista ja miehistä skeittaa (Harinen *et al.* 2006). Skeittaajien keskustelufoorumilla eräs lajin harrastaja arvioi vuonna 2006 Suomen tilannetta seuraavasti:

Yleinen suhtautuminen skeittareita kohtaan on parantunut ja muutamalle lajista on tullut oikein leipätyö. Helsingin kaupungista on kehittynyt huomattavasti skeittattavampi eikä spottejen vetämisistä ole rajoitettu ainakaan siinä määrin kuin olisin odottanut. Muutamia yrityksiä on tietenkin ollut mutta kiitos kaikille jotka ootte auttaneet säilyttämään keskustan spotin vedettävänä. Tästä esimerkkitapauksena vois mainita vaikka postin kurbit joista tapit sahattiin samana päivänä kuin ne ilmestyi. (Skatefoorumi 2006).

Mahdolliset vastakkainasettelut tapahtuvat useimmiten skeittareiden ja yksityisten vartiointiliikkeiden vartijoiden, ei niinkään skeittareiden ja kaupunkia edustavien toimijoiden välillä. Tämän voi havaita siitä, kuinka kaupunkien keskustoissa tietyistä julkisista tiloista on tullut suosittuja skeittauspaikkoja. Esimerkkinä näistä voidaan mainita Helsingin keskustassa Kiasman edusta, jossa skeittaajat, ohikulkevat kävelijät ja museon terassilla istuvat asiakkaat jakavat saman tilan sulassa sovussa. Skeittausta on otettu silloin tällöin myös osaksi julkisten instituutioiden toimintaa. Esimerkiksi kaupunkikulttuuria esitellyt *Notkea katu* -näytely nykytaiteen museo Kiasmassa vuonna 2008 otti kaduilla elävän nuorisokulttuurin huomioon

pystyttämällä väliaikaisen rampin museon ja Eduskuntatalon väliselle alueelle. Ramppia käyttivät ahkerasti sekä skeittaajat että tempupyöräilijät (Kuva 1).

Päinvastainen tilanne tulee esiin tarkasteltaessa puolijulkisen tilan ja skeittausten kohtaamista. Kampin kauppakeskuksen piha-alueella heti sen valmistumisen jälkeen kiellettiin sekä skeittausta että rullaluistelu. Myöhemmin näiden kieltoaukujen yhteyteen on lisätty uusi taulu, joka ilmoittaa kyseessä olevan yksityisalueen. Tämä osoittaa tiukan ja väljän kaupunkitilan mosaiikkimaisen luonteen. Se mikä on sallittua jossakin paikassa, ei enää nurkan takana olekaan soveliaista.

Voiko nuorten olemisen tiloja suunnitella?

Nuorten olemisen tilat muotoutuvat monenlaisiin ympäristöihin. Nuorisotalot ovat esimerkkejä suunnitelluista tiloista, joilla pyritään luomaan turvallinen ympäristö nuorten ajanviettoon. Osa nuorisotalojen toiminnasta tähtää aktiiviseen ja ohjattuun tekemiseen, esimerkiksi kerhotoimintaan. Sen sijaan osa toiminnasta perustuu nuorten vapaamuotoiseen yhdessä oloon aikuisten valvovan katseen alla: nuorisotaloissa on niiden aukioloaikojen puitteissa aina paikalla nuoriso-ohjaajia tai muita nuorisotyön ammattilaisia. Hengailun kannalta nuorisotalot näyttävät monelle nuorelle liian kontrolloituina tiloina. Hengailuun liittyvä ”näytteillä olo” kun ei ole tarkoitettu niinkään nuorisotyöntekijän katseelle vaan vertaisille.

Talojen toimintaa suunniteltaessa pyritään ottamaan nuorten toiveet huomioon. Esimerkiksi Helsingin nuorisotaloilla pidetään talokokouksia, joissa päätetään tehtävistä hankinnoista, järjestettävien retkien kohteista ja diskojen ohjelmasta (Helsingin kaupunki 2008a). Suunnitellut toimintamuodot eivät kuitenkaan aina kohtaa juuri hengailupaikkoja etsivien nuorten toiveita. Vaikka nuorisotalot onkin tarkoitettu kaikille tietynikäisille nuorille, ne muuttuvat helposti tiettyjen nuorten omiksi reviiereiksi, joihin kaikki eivät tunte olevansa tervetulleita. Nuorisotaloilla kävijöiden joukossakin on monia alaryhmiä. Anu Gretschel (2007) on luokitellut heidät piipahtajiin, vakiokävijöihin, osallistujiin, toimijoihin ja sitoutuneisiin toimijoihin. Näistä ryhmistä vakiokävijät ovat nuorisotalon yhteisöön kuuluvia, jotka käyttävät talon palveluita omatoimisesti kavereidensa kanssa. Gretschelin (2007: 194) mukaan he eivät kuitenkaan osallistu talon arjen askareisiin, vaan ovat ”perushengaaajia”, eivätkä ole yleensä paikalla silloin, kun talon asioista päätetään.

Kuva 1. *Notkea katu* -näyttely esitteli kaupunkikulttuuria nykytaiteen museo Kiasmassa ja sen ulkopuolella. Skeittaajille ja tempupyyräilijöille tarkoitettu ramppi oli osa näyttelyä. Helsinki 2008. (Kuva: Sirpa Tani 9/08)

Nuorisotyöntekijät ovat kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka nuorisotalot eivät tavoita kaikkia nuoria. Tämän vuoksi nuorisotyötä on ryhdytty kehittämään tarkemmin valituille kohderyhmille. Tyttöjen tarpeita oman tilan haltuunottoon on alettu ottaa huomioon perustamalla erityisiä tyttöjen taloja, ensin Helsinkiin vuonna 2000 ja sen jälkeen Tampereelle, Ouluun ja Turkuun. *Tyttöjen talo* -verkosto (2008) pyrkii tukemaan tyttöjen kasvua ja tarjoamaan heille turvallisen ja ”tyttöydestä kiinnostuneen, myönteisen ja oman” kohtaamispaikan – tai kuten Tampereen Tyttöjen Talon verkkosivuilla mainostetaan, tytöille tarjotaan ”poikavapaata neliötä ydinkeskustassa”.

Näiden sosiaalisesti erilaistuneiden olemisen tilojen suunnittelu kadottaa kuitenkin spontaaneja arjen kohtaamisia. On myös havaittu, että vaikka nuorisotaloja käyttävät niin sanotut tavalliset nuoret, sekä nuorisotiloihin että niiden käyttäjiin suhtaudutaan usein ennakkoluuloisesti (Salasuo 2007: 78). Aikuiset kuntalaiset eivät mielellään halua nuorisotaloa omalle alueelleen, koska epäilevät sen aiheuttavan järjestyshäiriöitä (Kylmäkoski 2007). Suhtautuminen nuoriin on usein ambivalenttia. Heidät halutaan toisaalta pitää lähellä ja turvassa, mutta yhteen kokoontuvia nuoria pidetään helposti häiriöitä aiheuttavana uhkana asuinalueella (Valentine 2004).

On myös havaittu, että osa nuorista jättäytyy ”seinien sisällä tapahtuvan” organisoidun nuorisotoiminnan ulkopuolelle. Nämä nuoret ovatkin löytäneet itselleen uusia tiloja sosiaaliseen yhdes-

sä oloon. Merja Kylmäkoski (2006) on todennut, kuinka tärkeää on, ”että nuorisotyö ei jää toimistolle odottelemaan erillistä kutsua vaan menee jatkossakin rohkeasti ja omatoimisesti nuorten löytämiin uusiin tiloihin”. Tämän vuoksi on ryhdytty toteuttamaan ”etsivää nuorisotyötä”, jossa tärkeänä pidetään nuorisokulttuurien havainnointia ja ymmärtämistä sekä hakeutumista sinne, missä nuoret viettävät aikaansa (Helsingin kaupunki 2008b). Nuorisotyöntekijät ovat nuorten saatavilla sekä virtuaalisesti verkossa että fyysisesti kaupungilla. Onkin mielenkiintoista nähdä lisäksi tämä nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen nuorten mahdollisuutta hengailta esimerkiksi tärkeiksi kokemisissaan kaupunkitiloissa. Tällöin vapauden ja kontrollin yhtäaikainen läsnäolo ja limittyminen ei uhkaisi hengailun perusluonnetta.

Nuorisotalojen ja muiden sisätiloihin suunniteltujen nuorten tapaamispaikkojen lisäksi viime aikoina on alettu ideoida myös julkiseen ulkotilaan alueita, joiden suunnittelussa nuorten toiveet toistensa kanssa oleskeluun otettaisiin huomioon. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta hankkeesta esitelmme Helsingin Pihlajamäkeen suunnitellun nuorisopuiston, jonka suunnittelussa paikalliset nuoret ovat olleet aktiivisesti mukana.

Nuorisopuistohanke liittyy *Hesan Nuorten Ääni* -toimintaan, jota opetusvirasto ja nuorisosaiainkeskus ovat yhdessä toteuttaneet tavoitteenaan nuorten osallisuuden edistäminen ja demokra- tiakasvatuksen tukeminen. Toimintaan ovat kuuluneet vuosittain järjestetyt Avoimet Foorumit,

joiden kautta nuorille on tarjoutunut tilaisuus keskustella päättäjien kanssa ajankohtaisista, nuoria kiinnostavista aiheista. Nyt *Hesan Nuorten Ääni* on vakiinnutettu osaksi kaupungin virastojen perustoimintaa. Vuonna 2008 toiminnassa oli mukana noin 140 helsinkiläistä koulua ja 40 nuorisotaloa. (Helsingin kaupunki 2008c.)

Vuoden 2004 Avoimissa Foorumeissa esitettiin toive nuorisopiiston rakentamisesta Pihlajamäkeen. Alueelle oli jo vuonna 1997 perustettu nuorten aloitteesta skeittauspaikka. Tytöt kuitenkin kritisoivat skeittipiistojen rakentamista ja toivoivat erityistä tyttöjen aluetta. Nuoret ja kaupungin edustajat laativat yhdessä nuorisopiiston ideasuunnitelman ja *Hesan Nuorten Ääni* järjesti lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemisen organisoimalla kahdeksan tulevaisuusverstasta tai keskustelutilaisuutta noin 60 lapselle ja nuorelle kouluilla ja nuorisotaloilla. Lisäksi vuoden 2004 kesällä kysyttiin 129 skeittajaopojalta heidän mielipiteitään skeittipiiston parantamiseksi. Ehdotuksia tehtiin paljon ja niiden joukossa ideoitiin myös tyttöjen puistoa, jossa olisi esiintymislava, keinoja, sokkelo, katoksia, istutuksia ja leikkiä paikkoja nuorille. (Hesan Nuorten Ääni -kampanja 2004). Alueen suunnittelussa mukana ollut maisema-arkkitehti Meri Mannerla-Magnusson (Rakennuslehti 2007) on todennut, kuinka keinupiiston suunnittelussa pitäisi tyttöjen toiveiden mukaan tehdä puistosta sellainen, ettei se houkuttelisi paikalle äitejä pienten lastensa kanssa. Nuorisopiiston tarkoituksena olisi palvella sekä tyttöjä että poikia niin, että skeittajien alueen ja tyttöjen puiston välillä olisi näköyhteys. Näin hengailun sosiaalinen ulottuvuus mahdollistuisi, vaikka puistoa käytettäisiin yhtä aikaa erilaisiin toimintoihin. Nähtäväksi jää, kuinka hyvin suunniteltu tila lopulta toimii arjen dynamiikasta ja sosiaalisista suhteista kumpuavan tilallisen hengailun osana.

Skeitti- ja nuorisopiistojen rakentaminen tuo esiin kysymyksen siitä, mihin toiminta todella tähtää: halutaanko tarjota nuorison erilaisille alakulttuureille omat lokeronsa kaupunkitilassa ja näin sallia niiden olemassaolo, vai halutaanko samalla häätää nuoret pois kaduilta (Vuori 2005; ks. myös Woolley & Johns 2001).

Nuorten ottaminen mukaan suunnitteluun ja tilojen tarjoaminen tietynlaiseen olemiseen on sinällään hyvä asia. Tällä hetkellä toiminnan taustalla vaikuttava kehittämiskulttuuri ja yhteiskunnalliset arvot eivät kuitenkaan tue aidon neljännen toimintatilan muodostumista. Pikemminkin nuorille luodaan yhä tiukempia ja sosiaalisesti normitetumpia tiloja kuin aiemmin. Pahimmillaan se johtaa

yhä kiihtyvään kaupunkitilan ja arjen elinympäristöjen rajautumiseen. Hengailun tilojen suunnitteleminen on siis vähintäänkin haasteellista, ehkä jopa mahdotonta. Sallivuus ja tilojen väljyys kun nimenomaan syntyvät erilaisissa arjen tilanteissa.

Lopuksi

Kaupunki olemisen tilana on kaikkien oikeus. Nuorten hengailun tilojen ja käytänteiden tarkastelu tuo esille useita arjen tilanteita, joissa tämä oleilun oikeutus kyseenalaistetaan. Hengailun maantiede osoittaa lasten ja nuorten arjen tiloihin liittyvän monenlaisia valta-asetelmia. Hengailun reunaehtoja ja mahdollisuuksia määrittävät osaltaan perheiden sisäiset elämänhallinnan strategiat ja kasvatusnormit sekä erilaiset institutionaaliset toimijat ja toimintaympäristöt. Kaupunkitilan tiukkeneva kontrolli ja sosiaalisen tilan karsinointi on jo nyt johtanut tiettyjen ryhmien tilan haltuunoton marginalisoitumiseen. Julkinen tila Suomessa on alkanut kutistua, samoin lasten ja nuorten liikkumisvapaus. Mielestämme nykyinen suuntaus on erittäin huolestuttava ja kaupunkitilan avoimuutta pitäisi entistä ponnekkaammin puolustaa.

Nuoret tarvitsevat aikaa, jolloin voi ”olla vaan”. Olemisen ja hengailu ovat lasten ja nuorten kehityksen kannalta tärkeitä. Tällaiset tilanteet mahdollistavat hetkellisen vapauden aikuisten kontrollista, oman tilan haltuunoton, mahdollisuuden sosiaaliseen yhdessäoloon sekä oman identiteetin vahvistamiseen. Tutkimukset osoittavat, että nuoret haluavat ottaa vastuuta itsestään ja tekemisistään. Kuinka usein näitä toiveita tuetaan ja tarjotaanko fyysisiä tiloja hengailuun?

Olemme korostaneet kahdenlaisia prosesseja olemisen tilojen ja hengailun taustalla. Yhtäältä kyse on sosiaalisen tilan väljyydestä ja tiukkuudesta. Hengailun näkökulmasta väljät tilat mahdollistavat kohtaamisia ja suunniteltujen tilojen monenlaista käyttöä – muovaten niitä myös olemiseen sopiviksi. Korostamme, että hengailun salliminen julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa lisää sallivuuden ilmapiiriä ja tekee tilasta aidosti enemmän kaikkien tilan. Toisaalta hengailuun sopivia paikkoja on myös yritetty suunnitella. Monissa tutkimuksissa lasten ja nuorten ottaminen mukaan ympäristöä koskeviin suunnitteluprosesseihin on tuottanut positiivisia tuloksia. Hengailun näkökulmasta nousee kuitenkin esiin epäily siitä, katoaako tietoisuuden suunnittelun kautta hengailun perimmäinen ajatus: nuorten halu sosiaaliseen oleskeluun ilman aikatauluja tai erityisiä suunnitelmia, mutta samalla aikuisten valvovan katseen saavuttamatto-

missa. Hengailun maantiede kyseenalaistaa totuttuja tilan käytön tapoja ja – mikäli se sallitaan – se myös väljentää julkista tilaa entistä moniarvoisemmaksi.

Hengailun maantieteen tutkimiseen sisältyy monia mahdollisuuksia, mutta samalla myös haasteita. Nuorten tavat käyttää kaupunkitilaa tekevät ulossulkemisen prosesseja näkyväksi. Niitä tutkimalla voimme kysyä, kenellä on oikeus käyttää kaupunkitilaa ja mihin tarkoitukseen. Väljien ja tiukkojen tilojen sekä olemisen ja tekemisen tilojen käsitteet toimivat näkemyksemme mukaan metodologisina työkaluina, joiden avulla voidaan tulkita tilankäytön monimutkaista problematiikkaa.

Hengailun maantieteen tutkimisen haasteet liittyvät toisaalta tutkijan ja tutkittavien rooleihin, toisaalta hengailun luonteeseen. Kun aikuiset tutkijat pyrkivät tulkitsemaan nuorten arkiseen elämään sisältyviä merkityksiä, heiltä vaaditaan erityistä herkkyyttä, jotta he tunnistaisivat nuorten äänen omien tulkintojensa joukosta. Samalla hengailu itsessään pakenee helposti tutkijan katsetta. Onkin mielenkiintoista pyrkiä tavoittamaan niitä merkityksiä, joita nuoret liittävät tilaan, jossa he haluavat ”olla vaan”.

Alaviite

1. Kirjoitettu osana Suomen Akatemian tutkijatohtoriprojektia SA 204992.

Lähteet

- Aitken, Stuart C. (2001). *Geographies of young people. The morally contested spaces of identity*. Routledge, London.
- Ameel, Lieven & Tani, Sirpa (2007). Säröjä kaupunkitilassa: parkour. *Alue ja Ympäristö* 36:1, 3–13.
- Anderson, Kay & Smith, Susan J. (2001). Editorial: emotional geographies. *Transactions of the Institute of British Geographers* 26:1, 7–10.
- Borden, Iain (2001). Another pavement, another beach: skateboarding and the performative critique of architecture. Teoksessa Borden, Iain, Kerr, Joe, Rendell, Jane & Pivaro, Alicia (toim.) *The unknown city. Contesting architecture and social space*. M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, 178–199.
- Davidson, Joyce, Bondi, Liz & Smith, Mick (2005, toim.). *Emotional geographies*. Ashgate, Aldershot.
- Davidson, Joyce & Milligan, Christine (2004). Editorial. Embodying emotion sensing space: introducing emotional geographies. *Social & Cultural Geography* 5:4, 523–532.
- Flusty, Steven (2000). Thrashing downtown: play as resistance to the spatial and representational regulation of Los Angeles. *Cities* 17:2, 149–158.
- Francis, Mark & Lorenzo, Ray (2006). Children and city design: proactive process and the ‘renewal’ of childhood. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.) *Children and their environments*. Cambridge University Press, Cambridge, 217–237.
- Franck, Karen A. & Stevens, Quentin (2007). Tying down loose space. Teoksessa Franck, Karen A. & Stevens, Quentin (toim.) *Loose space. Possibility and diversity in urban life*. Routledge, London, 1–33.
- Gretschel, Anu (2007). Nuorisotalo mahdollistavana lähiyh-teisönä. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. *Nuorisotutkimusverkoston Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja* 77, 193–206.
- Harinen, Päivi, Itkonen, Hannu & Rautopuro, Juhani (2006). Asfalttiprinssit – tutkimus skeittareista. *Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu* 159.
- Helsingin kaupunki (2008a). *Nuorisoasiainkeskus. Nuorisotilat*. 28.11.2008, http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Nuorisotilat
- Helsingin kaupunki (2008b). *Nuorisoasiainkeskus. Katuluotsi*. 3.12.2008, <http://www.nuoriso.hel.fi/katuluotsi>
- Helsingin kaupunki (2008c). *Nuorisoasiainkeskus. Hesän Nuorten Ääni*. 1.12.2008, <http://www.nk.hel.fi/hna/>
- Hesän Nuorten Ääni -kampanja (2004). *Toimintakertomus v. 2004*. 1.12.2008, http://nk.hel.fi/hna/materiaalit/toimintakertomus_2004.doc
- Highmore, Ben (2002). *Everyday life and cultural theory. An introduction*. Routledge, London & New York.
- Holloway, Lewis & Hubbard, Phil (2001). *People and place. The extraordinary geographies of everyday life*. Pearson Education, Harlow.
- Holloway, Sarah L. & Valentine, Gill (2000, toim.). *Children's geographies. Playing, living, learning*. Routledge, London.
- Horelli, Liisa (2006). A learning-based network approach to urban planning with young people. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.) *Children and their environments*. Cambridge University Press, Cambridge, 238–255.
- Inglis, David (2005). *Culture and everyday life*. Routledge, London.
- Jackson, Peter (2000). Rematerializing social and cultural geography. *Social & Cultural Geography* 1:1, 9–14.
- Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele (2003). *Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuva*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kakkuri, Juha (2006). Nuorten häätäminen musiikilla yleisty. *Helsingin Sanomat* 9.10.2006.
- Karsten, Lia (2005). It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space. *Children's Geographies* 3:3, 275–290.
- Karsten, Lia & van Vliet, Willem (2006). Children in the city: reclaiming the street. *Children, Youth and Environments* 16:1, 151–167.
- Katz, Cindi (2008). Childhood as spectacle: relays of anxiety and the reconfiguration of the child. *Cultural Geographies* 15:1, 5–17.
- Koskinen, Sanna (2007). Lähiympäristöön vaikuttavaa ympäristökasvatusta. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja* 77, 129–139.
- Koskinen, Sanna (2009, tulossa). Lasten ja nuorten osallistumisen riemu ja raamit. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47:2.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2008). Lasten ja nuorten

- olemisen poliittisuus. *Nuorisotutkimuksen verkkokanava. Kommentti*. 2.12.2008, http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=498
- Kylmäkoski, Merja (2006). Nuorten tilat. *Nuorisotutkimuksen verkkokanava. Kommentti*. 28.11.2008, http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=145
- Kylmäkoski, Merja (2007). Kerhotoiloista toimintakeskuksiin. Nuorisohallinnon muistoja ja mietteitä Jyväskylän seudun nuorisotilatoiminnasta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, *verkkojulkaisuja* 9. 2.12.2008, <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nuorisokerhotila.pdf>
- Kyttä, Marketta (2003). Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. *Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies A* 28.
- Kyttä, Marketta (2006). Environmental child-friendliness in the light of the Bullerby Model. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.) *Children and their environments*. Cambridge University Press, Cambridge, 141–158.
- Lieberg, Mats (1995). Teenagers and public space. *Communication Research* 22:6, 720–744.
- Light, Andrew & Smith, Jonathan M. (2005, toim.). *The aesthetics of everyday life*. Columbia University Press, New York.
- Low, Setha (2006). How private interests take over public space: zoning, taxes, and incorporation of gated communities. Teoksessa Low, Setha & Smith, Neil (toim.) *The politics of public space*. Routledge, New York, 81–103.
- Mandoki, Katya (2007). *Everyday aesthetics: prosaics, the play of culture and social identities*. Ashgate, Aldershot.
- Matthews, Hugh, Taylor, Mark, Percy-Smith, Barry & Limb, Melanie (2000). The unacceptable flaneur. The shopping mall as a teenage hangout. *Childhood* 7:3, 279–294.
- Miettinen, Anssi (2008). Nuorisoa häädetään ultraäänikarkoitimen avulla Britanniassa. *Helsingin Sanomat* 7.11.2008.
- Mitchell, Don (2003). *The right to the city. Social justice and the fight for public space*. The Guilford Press, New York.
- Mitchell, Don & Staeheli, Lynn A. (2006). Clean and safe? Property redevelopment, public space, and homelessness in downtown San Diego. Teoksessa Low, Setha & Smith, Neil (toim.) *The politics of public space*. Routledge, New York, 143–175.
- Mosquito (2008). 20.11.2008, <http://www.tekability.com/mosquito.htm>
- Mäntykoski, Maija (2008). Nuorten alueelliset identiteetit globalisoituvassa maailmassa – tarkastelussa Kuopiossa asuvat lukiolaiset. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, maantieteen laitos.
- O'Brien, Margaret, Jones, Deborah, Sloan, David & Rustin, Michael (2000). Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood* 7:3, 257–277.
- Philo, Chris (2000). More words, more worlds. Reflections on the 'cultural turn' and human geography. Teoksessa Cook, Ian, David Crouch, Simon Naylor & Ryan, James R. (toim.) *Cultural turns/Geographical turns*. Pearson Education, Harlow, 26–53.
- Philo, Chris (2003). 'To go back up the Side Hill': memories, imaginations and reveries of childhood. *Children's Geographies* 1:1, 7–23.
- Prezza, Miretta (2007). Children's independent mobility: a review of recent Italian literature. *Children, Youth and Environments* 17:4, 293–318.
- Pyry, Noora (2005). Hengailun maantiedettä – helsinkiläisten nuorten julkiset oleskelupaikat, aktiviteetit ja alueellinen identiteetti. Proseminaaritutkielma. Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos.
- Rakennuslehti* (2007). Aikuisilta kielletty. 1.3.2007.
- Rissotto, Antonella & Giuliani, M. Vittoria (2006). Learning neighbourhood environments: the loss of experience in a modern world. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.) *Children and their environments*. Cambridge University Press, Cambridge, 75–90.
- Robertson, Margaret E. & Williams, Michael (2004, toim.). *Young people, leisure and place: cross-cultural perspectives*. Nova Scientific, New York.
- Sahramäki, Kimmo (2005). *Musiikkilehtikatsaus vko 35: Musiikkia ei voi paeta*. 19.11.2008, <http://yle.fi/genreportaalit/portaali.php?genre=musiikki&cosannimi=musiikkilehtikatsaus&jutunid=5593>
- Saito, Yuriko (2008). *Everyday aesthetics*. Oxford University Press, New York.
- Salasuo, Mikko (2007). Atomisoitunut sukupolvi. *Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia* 2007: 7.
- Skatefoorumi* (2006). Keskustelu Skatefoorumi. 26.6.2006. 3.12.2008, <http://www.nolla.net>
- Skelton, Tracey & Valentine, Gill (1998). *Cool places. Geographies of youth cultures*. Routledge, London.
- Stevens, Quentin (2007). *The ludic city. Exploring the potential of public spaces*. Routledge, London.
- Suomela, Liisa (2005). Asfalttipiha vai puolen hehtaarin metsä? *Prosum* 5:1, 5–8.
- Thomson, Joanne L. & Philo, Chris (2004). Playful spaces? A social geography of children's play in Livingston, Scotland. *Children's Geographies* 2:1, 111–130.
- Tiainen, Antti (2008). Suomen vilkkain nuorisotalo sijaitsee Kampissa. *Helsingin Sanomat* 29.3.2008.
- Tisdall, E. Kay & Davis, John (2004). Making a difference? Bringing children's and young people's views into policy-making. *Children & Society* 18:2, 131–142.
- Tuononen, Päivi (2008). Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa. *Lapsiasiainvaltuutetun toimiston selvityksiä* 4.
- Tyttöjen talo -verkosto* (2008). Setlementtinuorten liitto ry. 28.11.2008, <http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=38>
- Valentine, Gill (2004). *Public space and the culture of childhood*. Ashgate, Aldershot.
- Vuori, Jaakko (2005). Skede lainaa kaupunkia käyttöönsä. *Turun ylioppilaslehti* 29.4.2005.
- Weller, Susie (2006). Situating (young) teenagers in geographies of children and youth. *Children's Geographies* 4:1, 97–108.
- Woolley, Helen (2006). Freedom of the city: contemporary issues and policy influences on children and young people's use of public open space in England. *Children's Geographies* 4:1, 45–59.
- Woolley, Helen & Johns, Ralph (2001). Skateboarding: the city as a playground. *Journal of Urban Design* 6:2, 211–230.